

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สมัยครั้งพุทธกาลนั้นยังไม่มีการสร้างอาคารสถานที่เป็นที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสงฆ์ โดยเฉพาะเจาะจง เนื่องจากพระพุทธองค์ไม่ทรงอนุญาตให้พระภิกษุมิที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่งถาวร ด้วยจะทำให้เกิดความยึดติดในทรัพย์ทางโลก อันจะมีผลกระทบต่อนโยบายของการบวชที่มุ่งการบรรลุถึงโมกขธรรม ซึ่งเป็นหนทางเข้าสู่การนิพพานที่ถือเป็นเป้าหมายสูงสุดแห่งชีวิต ตามแนวทางวิถีปฏิบัติของพุทธศาสนา เสนาสนะที่จะใช้อยู่อาศัยนั้น ทรงกำหนดสถานที่สำหรับใช้เป็นที่อยู่อาศัยพื้นฐานสุด คือ “รุกขมูลเสนาสนะ” อันหมายถึงการอยู่รอบโคนต้นไม้ แล้วให้จาริกไปเรื่อยๆ ทั้งนี้เพื่อมิให้จิตมีสิ่งผูกพัน

วิถีปฏิบัติเช่นนี้ถือเป็นแบบแผนพื้นฐานทั่วไปของพระภิกษุทุกรูป อย่างไรก็ตามวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์ในทางพุทธศาสนา ก็มีไข่มุ่งเน้นให้บำเพ็ญวิปัสสนาญาณเพื่อชำระจิตให้หลุดพ้นจากกิเลสแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น หน้าที่หลักสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การจาริกออกไป ณ ที่ต่างๆ เพื่อมุ่งสั่งสอนพระธรรมแก่ชาวบ้านชาวเมืองทั่ว ๆ ไปอีกด้วย ซึ่งเป้าหมายสำคัญของการออกเผยแผ่คำสั่งสอนนี้ นอกจากเพื่อช่วยให้ประชาชนผู้ยังข้องเกี่ยวในทางโลกนั้นได้พบแสงสว่างแห่งหนทางแก่ชีวิตแล้ว ยังถือเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนายังยืนต่อไปอีกด้วย เพราะศาสนานั้นจะดำรงอยู่ได้ก็ต้องประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ ๓ ส่วน คือ

๑. พระธรรมคำสอน

๒. พระภิกษุผู้สั่งสอนพระธรรมนั้น

๓. ประชาชนผู้รับพระธรรมคำสั่งสอนนั้นแล้วนำไปปฏิบัติ

เหตุนี้ในเวลาถัดมาเมื่อพระพุทธเจ้าพร้อมเหล่าสาวกเริ่มออกเผยแผ่พระศาสนาในที่ต่างๆ ปรากฏว่ามีผู้เลื่อมใสศรัทธาพากันบวชเป็นพระภิกษุจำนวนมากมาย บางส่วนที่ไม่ได้บวชต่างก็ให้ความอุปถัมภ์เกื้อกูลเป็นอย่างดี โดยเฉพาะพระเจ้าพิมพิสาร กษัตริย์แห่งนคร ราชคฤห์ ทรงประกาศตนเป็นองค์ศาสนูปถัมภกต่อพุทธศาสนา ทั้งทรงถวาย “เวฬุวัน” ให้เป็นที่ประทับของพระพุทธองค์และเหล่าพุทธสาวก ซึ่งพระองค์ทรงรับไว้และเป็นมูลเหตุให้ทรงมีพระพุทธานุญาตให้พระภิกษุสามารถรับอารามที่เหล่าทายกถวายได้ เวฬุวันาราม จึงถือได้ว่าเป็นวัดแห่งแรกของพุทธศาสนา ความจริงแล้วควรจะเรียกว่า สำนักสงฆ์ เพราะมีเพียงอาคารที่พักสำหรับพระสงฆ์เท่านั้น อีกทั้งเป็นเพียงที่พักชั่วคราวที่เสด็จผ่านมายังนครแห่งนี้ แต่ยามเสด็จออกจาริกไปยังพื้นที่อื่นอารามแห่งนี้ก็จะถูกปล่อยทิ้งร้างไว้ อารามในลักษณะเช่นนี้ยังมีอีกหลายแห่ง อาทิ เขตวนารามที่มหาเศรษฐีอนาถบิณฑิกะแห่งกรุงสาวัตถีเลื่อมใสสร้างถวายจากการประชุมซื้อที่ดินด้วยการใช้เหรียญทองคำ

เกลี้ยเต็มพื้นที่ทุกตารางนิ้วที่ต้องการ หรือ ปุพพารามวิหารที่นางวิสาขาสร้างถวายเป็นอาคารใหญ่ ๒ ชั้น เรียกว่า “ มิครมาตุปราสาท ” ซึ่งกล่าวกันว่าห้องพักสำหรับภิกษุอาศัยมากถึง ๑,๐๐๐ ห้อง^๑

สมัยหลังพุทธกาลเมื่อมีการสร้างพระสถูปเจดีย์ขึ้น ทำให้บริเวณเหล่านี้เกิดเป็นที่ชุมนุมของเหล่าพระสงฆ์และคฤหัสถ์ที่เดินทางมาถึง ที่สุดแล้วก็เกิดมีพระภิกษุบางรูปสมัครใจที่จะอยู่พำนักเพื่อบำรุงรักษาสังเวชนียสถานเหล่านั้น^๒ ทั้งมีผู้ศรัทธาสร้างที่พักกุฏิสงฆ์ถวายแด่พระภิกษุดังกล่าว สถานที่นี้ในที่สุดได้กลายสภาพเป็น “วัด” ที่สมบูรณ์แบบ สืบทอดกันมาจนเกิดเป็นแบบอย่างชัดเจนดังปัจจุบัน ด้วยเหตุที่การสร้างวัดกลายเป็นประเพณีที่นิยมกันในที่ต่างๆ วัดจึงมีปรากฏอย่างแพร่หลายทั้งในเมืองใหญ่และชนบท จนทำให้จุดมุ่งหมายเดิมของการบวชนั้นเปลี่ยนไปในเวลาต่อมา เพราะพระสงฆ์ส่วนหนึ่งมีที่พักอาศัยอย่างถาวรยึดติดใน เสนาสนะ แทนการมุ่งเน้นปฏิบัติเพื่อรื้อออกซึ่งความทุกข์และเพื่อให้แจ้งแห่งการดับทุกข์ ซึ่งเป็นความหมายของการบวช เพราะคำว่าบวชมาจากคำว่า ป+วช แปลว่า เว้นทั่ว หมายถึงเว้นห่างจากกาม จากกิเลส พระภิกษุในเวลาถัดมาจึงมีลักษณะที่แตกต่างกัน ๒ แบบ คือ ฝ่ายหนึ่งซึ่งยังคงตั้งมั่นอยู่กับแนวปฏิบัติเดิมนั้นคือปลัดความวุ่นวายจากโลกออกสู่ป่า เพื่อแสวงหาความวิเวก มุ่งเน้นทาง “วิปัสสนาธุระ” กับอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งนิยมการอยู่ขิดติดวัดภายในเขตชุมชน โดยมุ่งเน้นการศึกษา คือการมุ่งศึกษาเพื่อให้รู้ถึงพระพุทธรูป พุทธธรรมวินัย รวมทั้งพระอภิธรรมต่างๆ การแยกออกเป็น ๒ ลักษณะนี้มาแบ่งชัดเจนเป็น ๒ ฝ่ายในประเทศลังกา โดยเรียกฝ่ายที่อยู่ป่าว่า “พระอรัญวาสี” และเรียกฝ่ายที่อยู่ในเมืองว่า “พระคามวาสี”

พระภิกษุไม่ว่าจะเป็นฝ่ายอรัญวาสีหรือคามวาสี ทุกรูปจะต้องสังกัดไม่วัดใดก็วัดหนึ่ง วัดฝ่ายคามวาสีนั้นอยู่ภายในหรือรอบนอกเมืองที่มีชุมชนอาศัยอยู่ แต่วัดฝ่ายอรัญวาสีจะต้องถอยร่นให้ห่างไกลชุมชนให้มากที่สุด แต่ความจำเป็นในการพึ่งพาอาศัยการแบ่งปันอาหารจากสังคมยังต้องมีอยู่ ในพระวินัยกำหนดไว้ว่าวัดฝ่ายอรัญวาสีจะต้องตั้งไม่ห่างจากหมู่บ้านที่ใกล้ที่สุดจนเกินไป คือให้อยู่ในระยะประมาณ ๕๐๐ ชั่วคันธนู หรือประมาณ ๑ กิโลเมตร เพื่อเอื้อให้พระภิกษุสามารถเดินทางไปรับ การบิณฑบาตและกลับมาทันฉันอาหารเพลก่อนเที่ยงวัน

วัดอรัญวาสี นิยมตั้งอยู่ในบริเวณที่เป็นป่าเขา ส่วนใหญ่มีเพียงกุฏิและศาลาโถง อเนกประสงค์ ไม่มีอาคารและแบบแผนมากนัก พระสงฆ์ฝ่ายนี้จะอยู่จำวัดเฉพาะเพียงช่วงเช้าพรรษา และจะมุ่งตรงเข้าสู่ป่าลึก ปักกลด ผึกหัตถกรรมฐานจิต และจาริกไปเรื่อยๆ ก่อนกลับออกมาจำพรรษาที่วัดอีกครั้งเมื่อถึงฤดูเข้าพรรษาใหม่ ความต้องการทำสังฆกรรมใดๆ ก็เพียงอาศัยการกำหนดขึ้นใช้เพียงชั่วคราวเท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระเจดีย์ดูเหมือนจะไม่มีการสร้างในวัดอรัญวาสีหรือ “วัดป่า” แท้ๆเลย คงเป็นเพราะแนวความคิดของพระภิกษุสายนี้เน้นที่การปฏิบัติเพื่อให้เห็น “ธรรม” มากกว่า “รูป” ที่แม้เป็นตัวแทนองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่ก็ยังเป็นเพียงภาพสัญลักษณ์ที่ไม่ใช่วิถีทางแห่งการหลุดพ้น

^๑พินยนาทรนาถ เชาธูรี, พุทธสถานในอินเดียโบราณ, (พระนคร : โรงพิมพ์ประชาชน จำกัด, ๒๕๔๑), หน้า ๘๐.

^๒สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, ตำนานพระพุทธเจดีย์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา, ๒๕๔๑), หน้า ๒๓ – ๒๔.

วัดคามวาสี สร้างขึ้นสำหรับเป็นที่พึ่งของชุมชนหรือเมืองโดยตรง ภารกิจหลักของพระภิกษุสงฆ์ฝ่ายนี้มุ่งไปในทางปฏิบัติด้านพิธีกรรมทางศาสนา และการเน้นศึกษาทางหนังสือเพื่อแสวงหาความรู้ สำหรับใช้ในการสั่งสอนฆราวาสมากกว่าฝึกปฏิบัติด้านวิปัสสนาธุระ พระสงฆ์ฝ่ายนี้จึงมีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับโลกภายนอกตลอด ทำให้แนวทางหลักด้านปฏิบัติต้องเปลี่ยนไปจากการมุ่งหาหนทางเพื่อให้ “ตนเอง” พ้นจากสังสารวัฏ มาเป็นเพื่อช่วยให้ “ผู้อื่น” พ้นทุกข์แทน เป็นการปฏิบัติที่ไม่ใช่เพื่อมุ่งผลตรัสรู้และนิพพาน หากแต่การเน้นผลทางปรีชาธรรมทั้งคอยชี้แนะช่วยเหลือบรรเทาทุกข์แก่เวไนยสัตว์ทั้งปวงได้ ก็เท่ากับเป็นการสั่งสมทานบารมีและยกระดับจิตของตนให้สูงขึ้นในขณะเดียวกัน ถือเป็นหลักสำคัญในการฝึกจิตเพื่อการ “ละวาง” วัดประเภทนี้จะมีองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่เป็นอาคารมากกว่าวัดอรัญวาสี ตามความต้องการใช้งานการกำหนดแบบแผนทั้งด้านรูปแบบและแผนผังรวมมีกฎเกณฑ์ค่อนข้างชัดเจน แต่เดิมใน

การสร้างวัดในประเทศไทยสำหรับในสังคมไทย เนื่องจากคนไทยนับถือพระพุทธศาสนาในลัทธิเถรวาทหรือหินยานผ่านมาทางสายของลังกา (แบบลังกาวงศ์) การสร้างวัดจึงสืบทอดแบบอย่างการสร้างศาสนสถานที่เป็นอิทธิพลของลังกา แต่อย่างไรก็ตามการที่ชนชาวไทยต่างนิยมสร้างวัดกันนั้น มูลเหตุสำคัญนอกเหนือจากการสร้างให้เป็นศาสนสถาน เพื่อเอื้อต่อการกระทำศาสนพิธีแล้ว ยังมีเหตุผลอีกประการหนึ่งก็คือ ผลสืบเนื่องจากเนื้อหาคำสอนใน “ไตรภูมิ” ที่ทรงนิพนธ์ขึ้นโดยพระยาสิทธิไตรรัตน์แห่งกรุงสุโขทัย ในราวปี พ.ศ. ๑๘๘๘ ซึ่งเนื้อหาส่วนใหญ่จะเน้นในเรื่องของ **บุพเพ กตปุญญาตา** อันเป็นเรื่องที่พรณนาเกี่ยวกับสวรรค์และนรกเป็นอย่างมาก จนทำให้สาระสำคัญที่แท้จริงคือเป้าหมายแห่งนิพพานนั้นกลายเป็นเรื่องรองไป การปลูกฝังความคิดในเรื่องของสวรรค์และนรกนี้มีผลต่อพฤติกรรมและการดำเนินชีวิตของคนไทยมาโดยตลอดบนพื้นฐานความเชื่อ ที่ว่า “บุญและกรรม” คือที่มาแห่งวิถีทางที่จะนำไปสู่สวรรค์หรือนรก ซึ่งภาพของ **สวรรค์** นั้นคือดินแดนที่เต็มไปด้วยความสุข ความสวยงามและความดีงาม ในขณะที่**นรก**คือดินแดนที่น่าสะพรึงกลัวเต็มไปด้วยความทุกข์ความทรมานและความชั่วร้ายผู้ใดเป็นคนดีทำบุญมากก็จะได้ไปจุติบนแดนสวรรค์ รวมทั้งกลับลงมาเสวยสุขเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบอีกครั้ง ส่วนผู้ใดทำความชั่วสร้างแต่กรรมก็จะตกลงไปสู่ดินแดนนรกเพื่อชดใช้กรรมที่กระทำไว้นั้น ด้วยการได้รับการทรมานให้มีแต่ความทุกข์เวทนา สุดท้ายต้องกลับชาติมาเกิดในภพใหม่ที่มีสภาพยากแค้นแสนเข็ญ พิกลพิการตามแต่บุญกรรมที่กระทำไว้ในชาตินี้ ความเชื่อเช่นนี้แม้จะขัดกับแนวทางหลักในพุทธศาสนาก็ตาม แต่ในแง่ดีนั้นก็คือการกระตุ้นให้เกิดความกลัวในเรื่องของการทำความชั่ว ขณะเดียวกันก็โน้มน้าวให้เกิดแรงบันดาลใจในการเร่งสร้างบุญความดี เพื่อจะได้ขึ้นไปเสวยสุขบนแดนสวรรค์ หรือได้เกิดใหม่ในชาติภพหน้าที่เพียบพร้อมด้วยฐานันดรศักดิ์ที่สูงส่ง หรือเพื่อสั่งสมบุญสำหรับไปเกิดในยุคเดียวกับ **พระศรีอริยเมตตรัย** และการทำบุญให้ได้มาซึ่งอานิสงส์มากที่ สุดก็คือ **การสร้างวัด** นั่นเอง เหตุนี้คนไทยจึงนิยมสร้างวัดกันมาตลอดทุกยุคทุกสมัย จนถึงกับมีคำกล่าวในเชิงประชดประชันที่เล่าต่อกันมาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาว่า “.... ครั้นกรุงเก่าคนเป็นเศรษฐีมีเงินมากถึงสร้างวัดให้บุตรเล่นถ้าบุตรผู้ใดไปเล่นวัดผู้อื่นก็เป็นอันอับอาย.....” ^๓ คตินิยมในเรื่องการแข่งขันกันสร้างวัดถือว่าเป็นที่สุดแห่งการแสวง

^๓ชัย เรืองศิลป์, ประวัติสังคมไทยสมัยโบราณ ก่อนศตวรรษ ๒๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อมรรณการพิมพ์, ๒๕๒๓), หน้า ๒๐๓.

บุญนี้เอง ความคิดเรื่อง “การซ่อมวัดไม่ได้บุญเท่าสร้างวัด”^๔ จึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่จะหาคนมาบูรณะวัดที่มีอยู่แล้วแต่เดิมได้น้อยมาก ด้วยคนที่พอมีทรัพย์สมบัติเงินทองมากพอที่จะสร้างวัดได้ก็มักจะสร้างวัดของตนเสียเอง เพราะเหตุนี้วัดในยุคกรุงศรีอยุธยา นั้น จึงถูกสร้างขึ้นอย่างมากมายจนมีอยู่แทบจะทุกตารางวาของพื้นที่ทีเดียว

๔๑๗ ปีแห่งการเป็นราชธานีเก่าแก่ของสยามประเทศ ประกอบด้วย ๕ ราชวงศ์คือ ราชวงศ์อู่ทอง ราชวงศ์สุพรรณภูมิ ราชวงศ์สุโขทัย ราชวงศ์ปราสาททองและราชวงศ์บ้านพลูหลวง มีกษัตริย์ปกครองทั้งสิ้น ๓๓ พระองค์ โดยมีปฐมกษัตริย์คือ สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง) พระนครศรีอยุธยาจึงนับเป็นราชธานีที่มีอายุยาวนานที่สุดในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ตลอดระยะเวลา ๔๑๗ ปีที่กรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีแห่งราชอาณาจักรไทย มิได้เป็นเพียงช่วงแห่งความเจริญสูงสุดของชนชาติไทยเท่านั้น แต่ยังเป็นการสร้างสรรคอารยธรรมของหมู่มวลมนุษยชาติซึ่งเป็นที่ประจักษ์แก่นานาอารยประเทศอีกด้วย แม้ว่ากรุงศรีอยุธยาจะถูกทำลายเสียหายจากสงครามกับประเทศเพื่อนบ้านหรือจากการบุกรุกขูดคั้นของพวกเรากันเอง แต่สิ่งที่ปรากฏให้เห็นในปัจจุบันนี้ยังมีร่องรอยหลักฐานซึ่งแสดงอัจฉริยภาพและความสามารถอันยิ่งใหญ่ของบรรพบุรุษแห่งราชอาณาจักรผู้อุทิศตนสร้างสรรค์ความเจริญรุ่งเรืองทางศิลปวัฒนธรรม และความมั่งคั่งไว้ให้แก่ผืนแผ่นดินไทย หรือแม้แต่ชาวโลกทั้งมวล จึงเป็นที่น่ายินดีว่าองค์การ ยูเนสโก โดยคณะกรรมการมรดกโลกได้มีมติรับนครประวัติศาสตร์ พระนครศรีอยุธยา ซึ่งมีอาณาเขตครอบคลุมอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา และเป็นพื้นที่ที่ได้รับการจัดตั้งเป็นอุทยานประวัติศาสตร์มาตั้งแต่ปีพ.ศ. ๒๕๑๙ ไว้ในบัญชีมรดกโลก เมื่อวันที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๓๔ ณ กรุงคาร์เธจประเทศตูนิเซียพร้อมกับอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย/อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย/อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรโดยจะมีผลให้ได้รับความคุ้มครองตามอนุสัญญาที่ประเทศต่างๆ ได้ทำร่วมกัน จึงสมควรที่อนุชนรุ่นหลังจะได้ไปศึกษาเยี่ยมชมเมืองหลวงเก่าของเราแห่งนี้สถานที่ท่องเที่ยวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาส่วนใหญ่เป็นโบราณสถาน ได้แก่ วัด และพระราชวังต่างๆ พระราชวังในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีอยู่ ๓ แห่ง คือ พระราชวังหลวง วังจันทร์เกษมหรือวังหน้า และวังหลัง นอกจากนี้ยังมีวังและตำหนักนอกอำเภอพระนครศรีอยุธยาซึ่งเป็นที่สำหรับเสด็จประพาส ได้แก่ พระราชวังบางปะอิน ในเขตอำเภอบางปะอิน และตำหนักนครหลวง ในเขตอำเภอนครหลวง

ในปัจจุบันการสร้างวัดนั้นเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก ส่วนใหญ่เป็นการบูรณปฏิสังขรณ์วัดวาอารามเดิมซึ่งชำรุดและถูกปล่อยให้รกร้างให้กลับมาสู่สภาพเดิม และเน้นประโยชน์ใช้สอยมากขึ้น ประกอบกับสภาพสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงไป คนในสังคมเน้นสร้างวัดมากกว่าการพัฒนาจิตใจ รูปแบบการสร้างวัดจึงเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม หลายวัดจึงเริ่มเปลี่ยนแปลงวัดของตนขนาดใหญ่ มีการพัฒนาศาสนสถานที่ดึงดูดประชาชนให้เข้าวัดเพิ่มมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการสร้างรูปเหมือนสักการะพระเกจิอาจารย์ที่ประชาชนนับถือขนาดใหญ่ หรือการสร้างเทวสถานภายในวัด ทั้งนี้เพื่อเป็นกลยุทธ์เบื้องต้นในการดึงดูดให้ประชาชนอยากเข้าวัดเพิ่มมากขึ้น แต่ประเด็นที่สำคัญกว่านั้นคือ เมื่อประชาชนเข้ามาวัดแล้ว จะทำอย่างไรให้เขาเหล่านั้นเข้าใจหลักในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองให้ดีขึ้น

^๔เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐๔.

ในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นพระสังฆาธิการรูปหนึ่งจึงมีความสนใจในการศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบ สภาพทั่วไป และนำเสนอรูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อนำผลการวิจัยมาพัฒนาวัดต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาองค์ประกอบเกี่ยวกับการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพทั่วไปในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๒.๓ เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ องค์ประกอบเกี่ยวกับการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีอะไรบ้าง

๑.๓.๒ สภาพทั่วไปในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นอย่างไร

๑.๓.๓ รูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาควรเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาได้ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยฉบับนี้มุ่งศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ใน ๔ ด้าน คือ ด้านการพัฒนาศาสนสถาน ด้านการพัฒนาบุคคลหรือบุคลากรภายในวัด ด้านการพัฒนากิจกรรมภายในวัด และด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรเชิงคุณภาพ ได้แก่ การศึกษาพระไตรปิฎก วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา เอกสาร ตำราวิชาการ แผนพัฒนางานคณะสงฆ์ เกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับ หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง กลุ่มพระสังฆาธิการ กลุ่มนักท่องเที่ยว และกลุ่มผู้นำท้องถิ่น และการสนทนากลุ่มย่อยกับ หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง กลุ่มพระสังฆาธิการ กลุ่มนักท่องเที่ยว และกลุ่มผู้นำท้องถิ่น ซึ่งเป็นคนละกลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก

ตัวแปรเชิงปริมาณ ได้แก่ ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษาชั้นสูงสุด และภูมิลำเนา

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ และประชาชน ที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ใน ๔ ด้าน คือ ด้านการพัฒนาศาสนสถาน ด้านการพัฒนาบุคคลหรือบุคลากรภายในวัด ด้านการพัฒนากิจกรรมภายในวัด และด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากร/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๑.๔.๓.๑ ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ พระสงฆ์ที่อยู่จำพรรษาในวัดต่างๆ ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยว จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ๓๓๙ รูป^๕ และประชาชนทั่วไปที่เดินทางมาท่องเที่ยวภายในวัด จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระหว่างวันที่เก็บข้อมูลวิจัย จำนวน ๑๑ วัดๆ ละ ๑๐๐ คน รวม ๑,๑๐๐ คน รวมจำนวนทั้งสิ้น ๑,๔๓๙ รูป/คน

๑.๔.๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญไว้ ๒ กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ ๑ กลุ่มหน่วยงานราชการ ได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา นายกเทศมนตรีเทศบาล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน ๘ ท่าน

กลุ่มที่ ๒ กลุ่มพระสงฆ์สามเณร ได้แก่ เจ้าอาวาสวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ๑๒ รูป

รวมทั้งสิ้น ๒๐ รูป/ท่าน

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการศึกษาด้านพื้นที่ไว้ คือ วัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ ๑) วัดพนัญเชิงวรวิหาร อำเภอพระนครศรีอยุธยา ๒) วัดกษัตราธิราช อำเภอพระนครศรีอยุธยา ๓) วัดท่าการ้อง อำเภอพระนครศรีอยุธยา ๔) วัดใหญ่ชัยมงคล อำเภอพระนครศรีอยุธยา ๕) วัดท่าพระเมรุ อำเภอพระนครศรีอยุธยา ๖) วัดพุทไธสวรรย์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา ๗) วัดเชิงท่า อำเภอพระนครศรีอยุธยา ๘) วัดนิเวศน์ธรรมประวัติ อำเภอบางปะอิน ๙) วัดสะตือ อำเภอท่าเรือ ๑๐) วัดนครหลวง อำเภอนครหลวง และ ๑๑) วัดโตนดเตี้ย อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยจะดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๕๗ ถึงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๘ รวมระยะเวลา ๑๙ เดือน

^๕สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, สถิติจำนวนพระภิกษุสามเณร ประจำปี ๒๕๕๗, (พระนครศรีอยุธยา : สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, ๒๕๕๗).

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ให้คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ไว้ดังนี้

รูปแบบ หมายถึง แบบแผน หรือแบบอย่างในการดำเนินงานในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การพัฒนา หมายถึง ทำวัดให้เจริญ, การเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นกว่าเดิม

วัด หมายถึง วัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และมีชื่อเสียงของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ ๑) วัดพนัญเชิงวรวิหาร อำเภอพระนครศรีอยุธยา ๒) วัดกษัตราธิราช อำเภอพระนครศรีอยุธยา ๓) วัดท่าการ้อง อำเภอพระนครศรีอยุธยา ๔) วัดใหญ่ชัยมงคล อำเภอพระนครศรีอยุธยา ๕) วัดท่าพระเมรุ อำเภอพระนครศรีอยุธยา ๖) วัดพุทไธสวรรย์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา ๗) วัดเชิงท่า อำเภอพระนครศรีอยุธยา ๘) วัดนิเวศน์ธรรมประวัติ อำเภอบางปะอิน ๙) วัดสะตือ อำเภอบางบาล ๑๐) วัดนครหลวง อำเภอนครหลวง และ ๑๑) วัดโตนดเตี้ย อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งการศึกษาหาความรู้ในพื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มีการบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาทางสังคมและมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม องค์ความรู้ และการให้คุณค่าของสังคม โดยสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าหรือสภาพแวดล้อมอย่างธรรมชาติ ที่สามารถแสดงออกให้เห็นถึงความสวยงามและประโยชน์ที่ได้รับจากธรรมชาติ สามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม หรือขนบธรรมเนียมประเพณี

๑.๖ ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

๑.๖.๑ ทำให้ทราบองค์ประกอบเกี่ยวกับการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๖.๒ ทำให้ทราบสภาพทั่วไปในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๖.๓ ทำให้ทราบรูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๖.๔ ผลที่ได้จากการวิจัยนำมาพัฒนาวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและวัดอื่นให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม